

The background features a vibrant, abstract design with overlapping, organic shapes in shades of red, orange, and yellow. The shapes resemble stylized leaves or petals, creating a sense of movement and energy. The overall color palette is warm and bright, with a gradient from yellow at the top to red at the bottom.

ORD

Onderwijs Research Dagen 2011

Abstract boek | 8 – 10 juni 2011

passie voor leren

Maastricht University
School of Business and Economics

www.ord2011.nl

Honoursprogramma's in de master. Een inventarisatie van Nederlandse en buitenlandse honoursmasterprogramma's

Stan van Ginkel, Universiteit Utrecht, Nederland

Pierre van Eijl

Albert Pilot, Universiteit Utrecht, Nederland

Vraagstelling

Welke honoursprogramma's zijn er in de masteropleidingen van Nederlandse universiteiten, wat zijn de kenmerken daarvan en hoe verhouden die zich tot dergelijke programma's in buitenlandse universiteiten? Een tweede onderzoeksvraag in deze studie betreft de behoefte van studenten aan extra onderwijsactiviteiten bovenop, naast of geïntegreerd met de reguliere master.

Relevantie

Aandacht voor talent en excellentie heeft een prominente plaats in beleidsplannen van universiteiten en hogescholen. De ontwikkeling van honoursprogramma's krijgt nu ook steeds meer aandacht in de masterfase (Siriusteam, 2009). De aandacht voor talentontwikkeling in de master is recent versterkt door subsidies uit het Siriusprogramma van OCW voor het opzetten van excellentietrajecten in de masterfase.

Theoretisch kader

Honoursmasteractiviteiten zijn relatief nieuw in het Nederlandse hoger onderwijs en er is nog maar weinig ervaring mee opgedaan. Hierbij wordt uitgegaan van de gedachte

dat er bij masterstudenten een groep getalenteerde studenten bestaat die behoefte heeft aan extra onderwijsactiviteiten gericht op excellentie (Van Ginkel & Van Eijl, 2010). Honoursprogramma's in de master hebben als doel om talentvolle studenten die hun bachelor hebben afgerond, extra mogelijkheden te bieden om hun talenten te ontwikkelen. Met trajecten gericht op excellentie is binnen de bachelorfase van universitaire studies bijna twee decennia ervaring opgedaan (Van Eijl, Wolfensberger, Tilborgh & Pilot, 2005; Van Eijl, Wientjes, Wolfensberger & Pilot, 2005). Recent is onderzoek naar het identificeren en ontwikkelen van talent in het hoger onderwijs in een stroomversnelling geraakt. Het begrip 'talent' wordt beschouwd als multidimensioneel (Van Eijl, Pilot & Wolfensberger, 2010). Eén van de meest bekende multidimensionele modellen is het drieringenmodel van Renzulli (1978). Volgens Renzulli berust talent op een combinatie van bovengemiddelde kwaliteiten, creativiteit en doorzettingsvermogen. Door Friedman en Jenkins-Friedman (1986) zijn aspecten van dit model in de context van honoursprogramma's geplaatst. Deze studie beperkt zich tot de analyse van de leeromgeving in honoursmasterprogramma's in Nederlandse en buitenlandse universiteiten. Om de verschillen met reguliere programma's in kaart te brengen en te analyseren wat in deze programma's studenten stimuleert om tot excellente prestaties te komen, wordt het drie windows model gebruikt (Van Eijl, Pilot & Wolfensberger, 2010). Centraal daarin staan vijf groepen kenmerken missie, doelgroep en selectie, inhoudelijke aspecten, onderwijsaspecten en programmeringsvormen. Deze kenmerken zijn gerelateerd aan de kenmerken van

een volledig ontwikkeld honoursprogramma, zoals vastgelegd door de Amerikaanse National Collegiate Honors Council (NCHC Executive Committee, 2010). Deze analyse van Nederlandse honoursmasterprogramma's kan zo ook vergeleken worden met die van een aantal Europese, Noord-Amerikaanse en Australische universiteiten.

Onderzoeksmethode

De focus binnen het onderzoek was tweeledig. Allereerst had de studie tot doel om honoursmasterprogramma's van Nederlandse universiteiten te inventariseren, te analyseren én met elkaar te vergelijken. Ter vergelijking werden ook honoursmasterprogramma's van een aantal Europese, Noord-Amerikaanse en Australische universiteiten geïnventariseerd en met elkaar en de Nederlandse programma's vergeleken. Verder werd in deze studie nagegaan of masterstudenten behoefte hebben aan extra onderwijsactiviteiten bovenop, naast of geïntegreerd met de reguliere master, en aan welke onderwerpen en thema's zij vooral behoefte hadden (Van Ginkel, Van Eijl & Pilot, 2010). Eerst is een websearch uitgevoerd voor het identificeren van Nederlandse en buitenlandse honoursmasters, en zijn gegevens verzameld via documentanalyse, vragenlijsten en interviews bij sleutelinformanten. Voor de analyse van honoursmasterprogramma's is gebruikt gemaakt van mixed methods research (Creswell & Plano-Clark, 2007). Ook is een kwantitatieve peiling uitgevoerd via vragenlijsten om de behoeften van masterstudenten voor extra activiteiten in de masterfase te kunnen bepalen.

Resultaten

De resultaten geven een kwalitatief en kwantitatief overzicht van Nederlandse en buitenlandse honoursmasterprogramma's en hun kenmerken. Bij de ordening van deze programma's kwamen onderzoeksgericht, praktijkgerichtheid en mono/interdisciplinariteit als kernaccenten naar voren. Bij de peiling onder studenten bleek er veel belangstelling te zijn voor extra onderwijsactiviteiten met een nadruk op ontwikkeling van geavanceerde vaardigheden, inhoudelijke verdieping en reflectie.

Conclusie en discussie

Het aantal programma's in Nederland was groter dan verwacht, het aantal in het buitenland was lager dan verwacht. De programma's zijn ten dele onderzoeksgericht, ten dele ook gericht op de beroepspraktijk van academici. Interdisciplinariteit is een essentieel kenmerk bij vele programma's. Dat geldt zowel voor de Nederlandse als de buitenlandse programma's. Opvallend is daarnaast de grote diversiteit in opzet, inhoud en organisatie van de programma's.

Bij de studenten bleek er veel belangstelling te zijn voor dergelijke extra onderwijsactiviteiten, waarbij er vooral behoefte is aan ontwikkeling van geavanceerde vaardigheden, inhoudelijke verdieping, persoonlijke ontwikkeling en reflectie.

In de discussie zal vooral worden ingegaan op de onderzoeksresultaten in relatie tot de theoretische inzichten op het onderzoeksterrein van excellentie binnen het hoger onderwijs.

Motiveren van excellente studenten; de spanning tussen uitdaging en vertrouwen

Karin Scager, Universiteit Utrecht, Nederland

Sanne Akkerman, Universiteit Utrecht, Nederland

Albert Pilot, Universiteit Utrecht, Nederland

Theo Wubbels, Universiteit Utrecht, Nederland

Vraagstelling

De centrale vraag in dit onderzoek is hoe de spanning tussen uitdaging en vertrouwen door (excellente) studenten wordt ervaren, en welke factoren van belang zijn bij het verhogen en verlagen van deze spanning.

Relevantie

In het laatste decennium worden in toenemende mate honors programma's ontwikkeld in het Hoger Onderwijs. In dit onderwijs wordt gezocht naar uitdaging voor deze groep studenten. Te weinig uitdaging kan volgens Csikszentmihalyi (2002) leiden tot verveling, maar eisen die de competenties van studenten teveel overstijgen kunnen leiden tot stress en frustratie. Het is niet evident waar deze balans ligt, op welke signalen docenten vooral moeten letten tijdens de uitvoering van het onderwijs, en welke factoren van belang zijn bij het verhogen en verlagen van de spanning.

Theoretisch kader

Honors programma's zijn bedoeld om excellente studenten te stimuleren hun potentieel maximaal te ontwikkelen. Deze studenten hebben uitdaging nodig om hun leerproces

te stimuleren (Clinkenbeard, 1994, Lens & Rand, 2000). Een uitdaging die de competenties van de student teveel overstijgt kan volgens Nakamura en) echter leiden tot stress en frustratie. Negatieve emoties zoals frustratie verlagen de motivatie (Philips & Lindsay; Meyer & Turner 2006). Motivatie hangt bovendien samen met het vertrouwen in eigen kunnen ('self-efficacy'), het vertrouwen van studenten dat ze het vermogen hebben om de taak tot een goed einde te kunnen brengen (Bandura 1977; Pintrich 1999). Mensen met een hoge mate van vertrouwen in eigen kunnen zullen eerder bereid zijn moeite te doen en te volharden dan mensen met een laag vertrouwen in eigen kunnen (Pintrich 1999). In onderwijs aan excellente studenten moet dus gezocht worden naar een balans tussen uitdaging en ondersteuning, zodat ze wel vertrouwen houden in een goede afloop. In het 'Job Demands-Resources' model (Bakker & Demerouti, 2007) wordt gesteld dat hoge eisen leiden tot excellente prestaties zolang er voldoende (sociale en instrumentele) ondersteunende factoren tegenover staan. Het is voor de onderwijssituatie echter niet evident welke factoren van belang zijn bij het verhogen en verlagen van de spanning, waar deze balans ligt, en op welke signalen docenten vooral moeten letten tijdens de uitvoering van het onderwijs.

Methode

Deze vraag is onderzocht in de setting van een bestaande cursus die er goed in slaagt studenten uit de dagen het uiterste uit zichzelf te halen: de cursus 'Advanced cell biology' van het Utrecht University College, een international honors college (bachelor fase). Uit evaluaties van voorgaan-

de jaren bleek, dat studenten deze cursus ervoeren als (één van) de meest leerzame maar ook de meest veeleisende die ze op het UCU hadden gevolgd. In deze cursus van 15 weken ontwikkelen studenten een onderzoeksprogramma, bestaande uit drie onderling samenhangende promotieprojecten, één project per subgroep van 4 á 5 studenten. De cursus is sterk studentgestuurd, dat wil zeggen dat studenten zelf een onderwerp bepalen binnen het gegeven thema epigenetica, en zelf onderzoeksvragen en onderzoeksmethoden kiezen. Ook het werkproces, waaronder de invulling van de bijeenkomsten, wordt grotendeels aan studenten overgelaten. De twee docenten nemen een faciliterende rol in. Het beoogde onderzoeksprogramma moet voldoen aan de NWO criteria, en moet worden gepresenteerd aan en verdedigd voor een jury van interne en externe deskundigen.

De dataverzameling bestond uit het analyseren van het cursusmateriaal, observaties tijdens de bijeenkomsten en interviews met individuele studenten en docenten na afloop van de cursus. De analyse van het cursusmateriaal en de observaties zijn gebruikt voor een rijke beschrijving van de opbouw en het verloop van de cursus (Geertz, 1973). De interviews met studenten zijn gehouden op basis van lijntekeningen (story line method, zie bijvoorbeeld Beijgaard, 1995). Studenten tekenden lijnen voor het verloop van hun leren, motivatie, vertrouwen in de goede afloop, en de door hen ervaren moeilijkheidsgraad gedurende de vier fasen van de cursus. In de analyse van de rijke beschrijving en de interviews is vooral aandacht besteed aan de pieken en dalen in de lijnen, de factoren die deze pieken en dalen veroorzaakten, de momenten waarop de spanning tussen uit-

daging en vertrouwen het hoogst waren, en welke factoren studenten ondersteunden tijdens deze stressvolle periodes.

Resultaten

Uit de voorlopige analyse blijkt, dat studenten uiteindelijk zeer tevreden zijn over hun resultaten en erg trots zijn op hun eindproduct. Ze hebben heel hard en gemotiveerd gewerkt, maar hebben tijdens het proces diverse momenten van diepe frustratie en onzekerheid ervaren, en hun motivatie nam tijdens die periodes sterk af. De spanning tussen uitdaging en het vertrouwen in de vermogens van de groep om het project te volbrengen liepen geregeld hoog op, en de emoties tijdens het proces waren lang niet altijd positief. Dit had zoals verwacht een negatief effect op de motivatie, op de zin om aan het project te werken, maar niet op het gedrag van de studenten: ze bleven even hard werken of versnelden hun tempo zelfs.

Uit de voorlopige analyse blijkt ook dat de belangrijkste factoren die ervoor zorgden dat studenten doorzetten en het tot een succesvol einde brachten waren: het werken in teams; hun interesse in de taak; hun eigen doorzettingsvermogen; hun prestatiemotivatie, en het zien van voortgang in het product en in hun eigen competenties.

Conclusie en discussie

Eerder onderzoek (Pekrun 2002; Turner, Thorpe and Meyer 1998) naar de invloed van emoties op motivatie en leren laat zien dat individuele studenten verschillend kunnen reageren: sommige studenten lijken te profiteren van negatieve emoties als angst of frustratie, terwijl anderen er juist door raken gehinderd. Opvallend bij de onderzochte groep

studenten is, dat ze allemaal hard bleven doorwerken bij tegenslagen. Er waren blijkbaar voldoende ondersteunende factoren in werking om de werklust op peil te houden. Deze factoren (zie boven) worden in de discussie in geplaatst in het theoretisch kader. Tenslotte worden aanbevelingen gegeven voor verder onderzoek en voor de wijze waarop docenten in onderwijs aan excellente studenten het beste kunnen omgaan met de balans tussen uitdaging en ondersteuning.